

DIZARTRIYA NUTQ NUQSONI SABABLARI , BELGILARI, VA DAVOLASH USULLARI.

Xojibayeva Dinora Bahtiyorovna

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Maxsus pedagogika yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Anatotsiya: Ushbu maqolada dizartriya nuqsonining sabablari, turlari, simptomlari, tashxislash usullari va davolash yo'llari haqida batafsil ma'lumot berildi.

Kalit So'zlar: Dizartriya til, lab, massaj, nutq, buzilish, parez, paralich, ovoz, nerv, artikulyatsiya, organik, funksionlar, intellekt, logoped, mashq, talaffuz, yozuv, multimedia.

KIRISH

Nutq — inson hayotining eng muhim vositalaridan biri hisoblanadi. U orqali biz atrofdagilar bilan muloqot qilamiz, bilim olamiz va jamiyatda o'z o'rnimizni topamiz. Ammo ba'zan bu tabiiy jarayon turli sabablar bilan buziladi. Shunday nutq buzilishlaridan biri bu dizartriya. Dizartriya – bu og'ir nutq nuqsoni bo'lib, asosan markaziy yoki periferik asab tizimining zararlanishi natijasida yuzaga keladi va nutq apparatining mushaklaridagi muvofiqlashtirilgan harakatlarning buzilishi bilan namoyon bo'ladi.

Dizartriyaning ta'rifi

Dizartriya — bu nutq apparati mushaklarining falajligi yoki kuchsizligi (paralich yoki parez) sababli paydo bo'ladigan artikulyatsiya, fonatsiya (ovoz chiqarish), nafas va ritmga ta'sir qiluvchi murakkab nutq buzilishi. Bu buzilish markaziy yoki periferik nerv tizimining organik zararlanishi natijasida vujudga keladi.

Bu holatda bolaning intellekti, eshitish yoki tilni tushunish qobiliyati normal bo'lishi mumkin.

Davolash va tuzatish ishlari

Dizartriya davosi tizimli, uzluksiz va ko'p yo'nalishli bo'lishi lozim. Quyidagi yo'llar orqali muammoni yumshatish va bola nutqini tiklash mumkin:

1. Logopedik mashg'ulotlar

Bu dizartriyaning tuzatishning asosiy yo'nalishidir. Logoped mashg'ulotlari har bir bola uchun individual reja asosida olib boriladi:

Artikulatsion gimnastika – til, lab, jag' mushaklarini mustahkamlash.

Fonetik mashqlar – tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishga o'rgatish.

Nutq nafasini rivojlantirish – to'g'ri nafas olish va uni nutqqa yo'naltirish.

Ritm va temrni to'g'rilash – nutqning ohangdorligi va izchilligini tiklash.

Logoritmika – musiqa va harakatlar bilan birga nutq rivojlantirish.

Yozma nutq mashqlari – disgrafiya va disleksiyani tuzatish (maktab yoshidagilarda).

2. Nevrologik davolash

Asab tizimi zararlangani uchun shifokor nevropatolog tomonidan quyidagilar tavsiya qilinadi:

Dori-darmonlar (miya qon aylanishini yaxshilovchi preparatlar);

Fizioterapiya (elektrostimulyatsiya, magnit terapiya);

Neyropsixologik reabilitatsiya.

3. Massaj va mushaklarni faollashtirish

Nutq apparatidagi mushaklar faoliyatini yaxshilash uchun:

Mimika va artikulyatsion mushaklar massaji;

Reflektor stimulyatsiya mashqlari;

Tana va bo'yinni to'g'ri tutishga qaratilgan jismoniy mashqlar.

4. Nutqni qo'llab-quvvatlovchi texnologiyalar

Zamonaviy vositalar yordamida mashg'ulotlarni interaktiv qilish mumkin:

Logopedik mobil ilovalar;

Multimediali o'yinlar;

Video darslar;

Vizual kartochkalar va slaydlar.

Ota-onalarga tavsiyalar

Dizartriya bolaga logoped, nevropatolog va boshqa mutaxassislar bilan ishlashdan tashqari, ota-onaning kundalik yordami ham juda katta ahamiyatga ega:

1. Sabrli va mehribon bo'ling. Bola o'z nutqidan uyalmasligi kerak.

2. Har kuni 10–15 daqiqa mashqlar qiling. Bu mashg'ulotlar o'yin tarzida bo'lsa, foydali va zavqli bo'ladi.

3. Yaxshi nutq namunasini ko'rsating. Sekin, ravon, aniq gapiring.

4. Ko'p suhbat qiling. Kitob o'qish, savol-javob qilish, hikoya tuzish mashqlarini bajaring.

5. Yutuqlarini e'tirof eting. Bola kichik yutug'iga ham quvonishni o'rgansin.

Dizartriyaning ijtimoiy va ta'limdagi ahamiyati

Dizartriya bolalar ko'pincha:

Maktabda o'qishda qiynaladilar (talaffuz, yozuv, o'qishda orqada qoladilar);

Tengdoshlari bilan muloqotda cheklolarga duch keladilar;

O'ziga ishonchlari past bo'ladi (psixologik jihatdan yopiq bo'lib qolishlari mumkin).

Shuning uchun maktabgacha va maktab ta'limida logopedik yordam muhim:

Maxsus logopedik guruhlar tashkil qilish;

Tarbiyachilar, o'qituvchilarning logopedik bilimlarini oshirish;

Ota-onalar bilan hamkorlikda rivojlantiruvchi mashg'ulotlar o'tkazish.

Xulosa

Dizartriya – bu oddiy talaffuz buzilishi emas, balki asab tizimining chuqur buzilishi natijasida yuzaga keladigan murakkab nutq nuqsonidir. U bolaning nutqiy, psixologik va ijtimoiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun uni erta aniqlash, professional mutaxassislar ishtirokida kompleks davolash va logopedik tuzatish ishlari olib borish muhimdir.

Har bir bolaning fikrini to'liq ifoda etishga haqqi bor. To'g'ri yondashuv, mehr, sabr-toqat va tizimli mashg'ulotlar bilan dizartriya ustidan g'alaba qilish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Dizartriya>

2. <https://med24.uz/uz/bolezn/dizartriya>
3. <https://uz.medicinehelpful.com/17568228-bulbar-dysarthria-causes-symptoms-diagnosis-and-treatment>
4. <https://arxiv.uz/uz/documents/referatlar/maktabgacha-va-boshlang-ich-ta-lim/dizartriya-3>
5. <https://idoctor.kz/illness/1852-dizartriya>